

Рябенко М. І. , к.пед.н., доцент кафедри педагогіки,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
(м. Одеса, Україна)
mykhailr@ukr.net

ДУХОВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У відповідності до Конституції України: Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Стан здоров'я населення – одна з найважливіших характеристик трудового потенціалу. Довге і здорове життя відкриває можливість для розвитку людини, суспільства та країни в цілому. Мусимо констатувати, що населення нашої країни перебуває в стані кризи здоров'я: рівень захворюваності населення зростає, тривалість життя зменшується, смертність підвищується, витрати на лікування зростають тощо.

Загальновідомим є висловлювання видатного педагога К. Ушинського, про те, що якщо педагогіка хоче виховувати людину у всіх відношеннях, то вона повинна перш за все пізнати її у всіх відношеннях [5; 90]. За визначенням засновника і першого президента Академії педагогічних наук України М. Ярмаченко людський організм включає в себе три структури: духовну, емоційну і фізичну. Рівновага і гармонія між ними і є здоров'я [6; 74]. Одне з загальновідомих висловлювань Ювенала, що здоровий дух повинен бути в здоровому тілі. Першими словами у творі Джона Локка «Думки про виховання» є «Здоровий дух в здоровому тілі — ось короткий, але повний опис щасливого становища в цьому світі. Ж. Руссо зазначав, як і в тіла у духа є свої потреби. Всі автори виходили з того, що наявність здорового тіла, жодним чином не гарантує наявність здорового духу. Навпаки, треба прагнути до цієї гармонії, яка в реальності дуже рідко зустрічається.

Г. Сковорода називаючи дух людини серцем стверджував, що Серце є корінь і сутність людини. Від нього залежить її дії й слова. Не можуть не блудити її ноги й язик. Коли блудить її серце. Воно – як зерно в горісі. Без зерна горіх нічого не вартує, а без серця – людина [4; 26].

Відомий педагог Ш. Амонашвілі у своїх працях також розводить поняття тіло, душа та дух називаючи його також Серцем. Тіло – інструмент душі й домівка Серця. Наголошуючи, що Здорове тіло створюється здоровим Духом. Тіло, насажене прагненням Серця до Найвищого, змінюється й витончується. Справжня краса тіла – від краси душі та Серця – наголошує видатний педагог.[1; 137] Академік С. Гончаренко зазначає, що з категорією духовності співвідноситься потреба пізнання світу, себе, смислу і призначення свого життя. Людина духовна тією мірою, якою вона замислюється над цими питаннями і прагне дістати на них відповідь. Втрата духовності рівнозначна втраті людяності. Формування духовних потреб є найважливішим завданням виховання [2; 143].

Ми згодні з думкою В. Жуковського який стверджує, що якщо ми хочемо досягти успіхів у вихованні підростаючого покоління ми маємо пам'ятати, що людина є духовно-матеріальна істота і складається з духа, душі і тіла. І якщо ми будемо нехтувати якоюсь частиною людського єства – ми обов'язково будемо мати проблему. Відповідно гармонійно людина може формуватися лише тоді, коли розвивається її духовно-психологічні і фізичні сили. Відмова педагогів від серйозного поглиблення в природу людини привела до того, що педагогіка розвивалася не як наука про людину, а як бажаний опис того, до чого його повинне привести виховання, нав'язане ззовні по політичних, економічних або іншим міркуванням.

На думку професора Г. Сагач нинішнє покоління жителів планети, отже, й ми з вами, має виконати особливу місію — достойно перейти з епохи раціоналізму до епохи духовності з

приматом духовного над матеріальним, подолати кризу духу як найстрашнішу кризу людини й людства[8; 211].

Одне з головних завдань сучасної системи вищої освіти на наш погляд є робити людей духовними. Вихована людини відрізняється від не вихованої лише однією головною відмінністю – духовністю. Ані сила та розвиток психофізіологічних процесів, ані всі інші якості, особливості життя та діяльності, включно з об'ємом здобутих знань, рівнем професіоналізму громадським положенням, не характеризують вихованості. Визначальною характеристикою людини вихованої є належний рівень духовного життя, сформованість духовної культури. Рівень вихованості співвідносяться тільки з рівнем збагненням духовного, ступенем наближеності до найвищого зразку. Треба відновлювати в суспільстві непорушні закони духовності. Чим же ще людина відрізняється від собаки, як не духовним життям? Людина може зрозуміти духовність, а собаці це не дано. Це єдина різниця між ними. Якщо люди в суспільстві знаходяться на рівні собак, то чи можна розраховувати на згоду між ними? Замкніть декілька собак в кімнаті і погляньте, як через певний час вони почнуть гризтися між собою. Так само відбувається і з бездуховними людьми: якщо суспільство складатиметься з людей, духовність яких знаходиться на рівні собачої, то неважко передбачити, до чого приведе (вже привело) їх співіснування [7; 71].

У відповідності до Закону України «Про Освіту» освіта є основою інтелектуального, фізичного і культурного а також духовного розвитку особистості. Також Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» визначає основними цілями державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності створення умов для досягнення високого рівня життя кожного громадянина, його фізичного, інтелектуального та зокрема, духовного розвитку шляхом використання сучасних досягнень науки і техніки. Тобто законодавець визнає що особистість потребує розвиватись фізично, інтелектуально а

також духовно. Зокрема, одним із завдань закладу вищої освіти є участь у забезпеченні суспільного та економічного розвитку держави через формування людського капіталу. На думку Дж. Кендрика в структуру людського капіталу входить капітал, одержаний шляхом вкладень у формування та виховання людини, інтелектуальні та духовні знання. Зокрема, інтелектуальні – це знання про навколишній світ, людське суспільство і культуру, а духовні – це знання про місце та призначення людини у світі, її головні життєві цінності [3; 96]. Також до завдань ЗВО є також збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства а також формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя тощо. До основних учасників освітнього процесу у закладах вищої освіти відносяться наукові, науково-педагогічні та педагогічні працівники; здобувачі вищої освіти та інші особи, які навчаються у закладах вищої освіти тощо. В закладах вищої освіти України працюють десятки тисяч наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників. На сьогодні за даними Державної служби статистики України в закладах вищої освіти навчається близько 1 500 000 осіб. Тобто система закладів вищої освіти має величезні можливості та зобов'язання щодо поліпшення здоров'я населення, зокрема через розвиток духовності учасників освітнього процесу що матиме великий вплив на майбутній потенціал для розвитку всієї країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвілі Ш. Педагогічні притчі /Шалва Амонашвілі. – Х.: ВД «Школа», 2017. – 272 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. — Київ : Либідь, 1997. — 376 с.
3. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Підручник. / О.А Грішнова. – К.: Знання, 2006. – 559 с.

4. Калуська Л.В. Видатні українські педагоги: Інформаційний довідник / Авт. – упор. Л.В. Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 224 с.
5. Педагогіка: Хрестоматія / Уклад.: А.І. Кузьмінський, В.Л.Омелянєнко – 2-ге вид.,стер.– К.: Знання Прес, 2006. – 700с.
6. Педагогічний словник / за редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М.Д. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 514 с.
7. Подласый И.П. Энергоинформационная педагогика: учебноепособие / И.П. Подласый. – М.: Дата-Сквер, 2010. – 434 с.
8. Сагач Г. М. Риторика: навчальне видання / Г.М. Сагач. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. – 566 с.